

ARAŞTIRMA NOTU

Türkiye’de Akademi Dışı Medya ve İletişim Eğitimi

Banu EZBER*
Tahsin Eren SAYAR**

Giriş

Bu çalışmada akademi dışında başta gazetecilik olmak üzere medya ve iletişim eğitimi veren devlet kurumları ile özel kurumlar incelenmiş ve bu eğitimlerin mesleğin kurumsallaşmasına sağladığı katkılar değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında gazetecilik eğitimi veren Anadolu Ajansı’nın “Haber Akademisi”, Basın İlan Kurumu’nun “Habercilik Eğitim ve İstihdam Programı”, “Gazetecilik Okulu Eğitim Programı” ve “Yeni Nesil Gazetecilik Eğitimi”, Radyo Televizyon Yayıncıları Meslek Birliği (RATEM) bünyesindeki “RATEM Akademi”, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC) ile Konrad Adenauer Vafkı (KAS) arasındaki iş birliği, dünyanın önde gelen haber ajanslarından Thomson Reuters tarafından hayata geçirilen gazetecilik eğitimi programları, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından başlatılan “Çevrimiçi Bilim Haberciliği Kursu”, Bağımsız İletişim Ağı’nın (Bianet) “Okuldan Haber Odası”na etkinliği, Yeni Şafak gazetesi ile İŞKUR’un medya sektöründe istihdama yönelik iş birliği, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları’nın (İSMEK) Gazetecilik, Grafik ve Fotoğraf, Halkla İlişkiler ve Organizasyon ve Radyo-Televizyon programları ve “İstanbul Medya Akademisi” örnekleri incelenmiştir.

Türkiye’de Sektör Katkısıyla Yürütülen Mesleki Eğitim Uygulamaları

Medya eğitimi, iletişim eğitimi, gazetecilik eğitimi gibi adlarla öncelikle bir mesleki eğitim olarak akademiye yer bulan medya ve iletişim, akademik çalışmalar boyutuyla birden fazla sosyal ve beşerî bilimin bir araya geldiği, hatta mühendisliğin de dahil olduğu ve birbirine temas ettiği çok disiplinli bir alan olmuştur (Sunar, 2015, s. 256). 17. yüzyılda ortaya çıkan gazetecilik mesleğini icra etmek için bir eğitim sisteminden geçmenin gerektiği konusu 20. yüzyılda ancak ele

* Arş. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, banuezber@gmail.com

** Doktora Öğrencisi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, sayartahsineren@gmail.com

alınmaya başlanmıştır. 1672 yılında Almanya'nın Saksonya eyaletindeki Leipzig Üniversitesi'nde gazetecilik alanındaki ilk derslerin verilmesinin ardından 20. yüzyılın başlarında Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa'da konu ile ilgili çok sayıda okul açılmıştır.

Türkiye'de medya ve iletişim eğitimi, 1950 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Gazetecilik Enstitüsü ve 1965'te de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksekokulu'nun kurulmasıyla akademi bünyesinde başlamıştır. Daha sonra devam etmese de Türkiye'deki ilk gazetecilik eğitimi, 1948 yılında İstanbul Gazetecilik Okulu adıyla özel teşebbüs eliyle İstanbul'da başlatılmıştır. Benzer şekilde özel teşebbüs eliyle 1966 yılında İstanbul Özel Gazetecilik Yüksekokulu, 1967'de Başkent Özel Gazetecilik Yüksekokulu ve 1968'de ise İzmir Karataş Özel Gazetecilik Yüksekokulu kurulmuştur. 19710'lı yıllara gelindiğinde özel teşebbüs eliyle açılan bu okullar devletleştirilerek İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi bünyesine alınmıştır. Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK)'ün kurulmasıyla 1982 yılında medya ve iletişim eğitimi veren yüksekokullarda standartlaşmaya gidilmiş ve lisansüstü programlar da açılmıştır. 1992 yılından itibaren ise Basın Yayın Yüksekokulları, 3837 sayılı yasa ile iletişim fakültelerine dönüştürülmüştür (Sunar, 2015, ss. 251-286). Özellikle ülkemizde 90'lı yıllarda başlayan özel radyo ve televizyon yayıncılığı sektöründe çalışacak yetişmiş eleman ihtiyacını karşılamak amacıyla iletişim fakültelerine olan ilgi, yatırım ve talepleri arttırmıştır.

Günümüzde yüksek öğretim sistemi içerisinde faaliyet gösteren 63 iletişim fakültesi bulunmaktadır (Türkiye Halkla İlişkiler Derneği, 2016) ve resmi olarak medya ve iletişim eğitimi bu fakülteler üzerinden gerçekleştirilmektedir. Ancak günümüzde Türkiye'deki genel görünümüne bakıldığında, ne medya ve iletişim eğitiminin kendisinin ne de medya ve iletişim eğitimi verenlerin konumu bakımından durumun istenilen düzeyde olduğunu söylemek zordur. Medya sektörü gazetecilik başta olmak üzere medya ve iletişim eğitiminin verilmesinde istekli olmakla birlikte iletişim eğitimi almış olmayı makbul saymamakta, iletişim mezunlarını işe almakta zorluk çıkarmaktadır. Hâlâ net bir biçimde sektörün istediği iletişimci profilini tanımladığını söylemek zordur. Sektör medya ve iletişim eğitimini kendince denetim altında tutmak isteğinde olmakla birlikte, eğitimin üniversite düzeyinde olmasından dolayı bu isteğini, pek yerine getiremediğini söylemek ise hatalı olmayacaktır (Tokgöz, 2016).

Bunun yanı sıra ülkemizde akademi dünyası dışında pek çok devlet kurumu ve özel kurum alana ilgi göstererek gazetecilik eğitimi vermeye başlamıştır. Bu programlara iletişim fakültesi öğrencileri ya da mezunlarının dışında farklı fakültelerden mezun olmasına rağmen gazetecilik mesleğine ilgi duyan ve bu mesleği icra etmek isteyen kişiler de başvurarak söz konusu eğitimleri alabilmektedir. Hatta eğitim veren kurum, işe alım sürecinde öncelendiği kıstaslara göre başarılı olan kursiyerler arasından bir eleme yaparak bu kursiyerlere istihdam imkânı da sağlamaktadır. Tokgöz'e göre, üniversite dışı medya ve iletişim eğitimi veren kuruluşlar ve kursların sayısı artmıştır, artmaktadır. Üniversite dışı özel kuruluşlar ise öğrenci çekebilmek bakımından, "Eğitim sonunda iş garantisi vardır." şeklinde gazetelere ilan vermeyi hemen hemen her gün sürdürmektedirler (Tokgöz, 2016). Anılan bütün bu oluşumların izlenmesi, ardında yatan nedenlerin dikkatle irdelenmesi büyük bir zorunluluk olarak karşımızda durmaktadır.

Türkiye’de Anadolu Ajansı’nın Haber Akademisi uygulamasıyla yaygın hale gelen bu eğitimler, kurumlar için adeta bir süzgeç mantığıyla işlemektedir. Anadolu Ajansı web sayfasında Haber Akademisi’nin kuruluş nedenini, “Dünya markası olma hedefine ulaşmak, sürekli değişime uygun donanımda nitelikli insan kaynağını oluşturmak ve yeni nesil gazeteci yetiştirmek.” olarak tanımlamaktadır. Anadolu Ajansı Genel Müdür Yardımcısı Mustafa Özkaya tarafından, “AA’nın belki de en stratejik noktası” şeklinde tanımlanan Haber Akademisi’nin başlıca hedefi, “Anadolu Ajansı Genel Müdürlüğü’nün ihtiyacı olan nitelikli stajyer muhabir, muhabir, baş muhabir, foto muhabiri, kameraman başta olmak üzere haber hizmet üretimi kademelerinde gerekli olan kalifiye elemanları teknolojik gelişmeleri dikkate alarak profesyonelce yetiştiren, tam zamanlı bir eğitim kurumudur.” şeklinde belirlenmiştir. (‘Uluslararası Habercilik Eğitimi’ mezunlarına sertifikaları verildi, 2016; Anadolu ajansı haber akademisi, 2016). 23 Aralık 2011 tarihinde kurulan Haber Akademisi, ilk eğitimini, “Ajans Muhabirliği Sertifika Programı” adıyla vermiştir. Bu programını başarıyla bitiren katılımcılar Anadolu Ajansı bünyesinde yardımcı muhabir kadrosuyla istihdam edilmiştir.

Ajans, bu programın dışında, Savaş Muhabirliği, Finans Muhabirliği, Diploması Muhabirliği, İngilizce Ajans Muhabirliği, İngilizce Enerji Muhabirliği, Foto Muhabirliği, Kameramanlık, İletişim Danışmanlığı, Uluslararası Gazetecilik, Uluslararası E-Yayıncılık, Uluslararası Habercilik, Yeni Nesil Habercilik, Uluslararası Arapça Habercilik, Yeni Nesil Habercilik ve Uluslararası Farsça Habercilik alanlarında da eğitimler vermektedir. Kendine özgü bir müfredatı ve takvimi olan bu eğitimler, genellikle sektörde uzun yıllar çalışan deneyimli gazeteciler, akademisyenler ve alanın önde gelen isimleri tarafından verilmektedir. Örneğin, Savaş Muhabirliği Sertifika Programı, Haber Akademisi ve Polis Akademisi Başkanlığı’nca ortaklaşa düzenlenirken, Diploması Muhabirliği Sertifika Programı Haber Akademisi ve Dışişleri Bakanlığı’nca hazırlanmaktadır. Sözelimi, ekonomi ve finans alanında gazeteci yetiştirmek amacıyla düzenlenen Ekonomi Finans Muhabirliği Eğitimi’nin programında; Haber Yazım Teknikleri, Analiz Haber, Özel Haber, Multimedya Haberciliği, Veri Haberciliği, Röportaj Teknikleri, Microsoft Excel Eğitimi, Yeni Medya ve Sosyal Medya Uygulamaları, Fotoğraf Çekim ve İşleme Teknikleri, Görüntü Çekim ve İşleme Teknikleri, Uluslararası Haber Kültürü, Kriz Bölgeleri, Haberde Uluslararası Hukuk Kriterleri, Medyada Kriz Yönetimi, İngilizce Finans Haber Yazımı, Finans Haberleri Terminali, Ekonomi ve Finans Haberciliği, Finansal Analiz ve Likidite Rasyoları, SPK ve İşleyişi, Yurt İçi Piyasalarda Kilit Kurumlar, Uluslararası Piyasalar ve Borsalar, Türkiye’de Ekonomi ve Finans Haber Kaynakları, Dünyada Ekonomi ve Finans Haber Kaynakları, Dijital Ekonomi, Diploması Muhabirliği, Mikroekonomi Haberciliği, Finans ve Ekonomi Terimleri ile Türkiye’de Maliye Politikaları dersleri yer almaktadır.

Sözü edilen dersler, alanda tematik olarak faaliyet gösteren yayın organlarının çalışanları, akademik kariyere sahip uzman isimler, dernek temsilcileri, maliye ile ekonomi bakanlıkları, Hazine Müsteşarlığı, Merkez Bankası, Türkiye İstatistik Kurumu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Sermaye Piyasası Kurulu, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’nın yetmişmiş kadroları tarafından verilmektedir. Yine aynı şekilde diploması alanında gazeteci yetiştirmek amacıyla düzenlenen Diploması Muhabirliği Eğitimi’nin programında; Türkiye ve Dünya Siyasi

Tarihi, Uluslararası İlişkiler Teorisi, Diplomasi Uygulama Alanları, Diplomasinin Uygulayıcıları, Türkiye'nin Temel Dış Politikası, Dünya Medyasından Haber ve Analiz Haber, Kamu Diplomasisi, Diplomasi Dili, Diplomasi (Haber İzleme, Yazım), Ulusal ve Uluslararası Dış Politika Kurumları (İş Birlikleri ve İttifakları), Operasyonel Diplomasi Muhabirliği, İngilizce Haber Yazım Teknikleri ve Uygulama dersleri yer almaktadır. Derslerde Avrupa Birliği süreci, Filistin-İsrail anlaşmazlığı, Kıbrıs, dünyadaki Müslüman azınlıklar, İslamofobi, Türk boğazları, Ege Denizi ve terörizm gibi güncel konular da işlenmektedir.

Dersleri alanında uzman akademisyen, kamu kurumu yöneticisi ve bakanlık uzmanlarının yanı sıra Anadolu Ajansı'nın yöneticileri ile muhabirleri vermektedir. Eğitimler kapsamında, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüsü, Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Cumhurbaşkanlığı Dış İlişkiler Başkanlığı, Türk Kızılayı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ziyaret edilmektedir. Belirli bir ücret karşılığında Haber Akademisi eğitimlerine kayıt olan ve bu çatı altındaki tüm programların içeriğindeki pratik ve teorik eğitimleri başarıyla tamamlayan katılımcılar ise sertifika sahibi olmaktadır.

Programların eğitim süreleri ise alanların ve ders programlarının içeriğine göre değişmektedir. Örneğin, Ajans Muhabirliği Eğitimi 4 ay boyunca devam ederken, Spor Muhabirliği Eğitimi 3 ay, Foto Muhabirliği Eğitimi ise 2 ay sürmektedir. Haber Akademisi programları kapsamında zaman zaman kurumda çalışan habercilere yönelik hizmet içi eğitimler de gerçekleştirilmektedir. Öte yandan Haber Akademisi, yurtiçinde ve yurtdışında pek çok kurumla ortak projeler de gerçekleştirmektedir. El-Cezire Medya Eğitim ve Geliştirme Merkezi, Türk Dünyası Belediyeler Birliği ve Radyo ve Televizyon Üst Kurulu bu kurumların arasında yer almaktadır.

Türkiye'de akademi dışında gazetecilik eğitimi veren bir diğer devlet kurumu ise Basın İlan Kurumu'dur. Basın İlan Kurumu, Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) ile iş birliği içerisinde, yazılı basın sektörünün ihtiyaç duyduğu nitelikli iş gücünün karşılanmasına yönelik olarak Habercilik Eğitim ve İstihdam Programı, Gazetecilik Okulu Eğitim Programı ve Yeni Nesil Gazetecilik Eğitimi programlarını başlatmıştır ("Yeni Nesil Gazetecilik" eğitimi, 2016). Programlar kapsamındaki dersler kurumun İstanbul'daki Genel Müdürlük binasında bulunan Genel Kurul salonunda 11 Nisan 2016 tarihinde başlamıştır. Basın İlan Kurumu Genel Müdürü Yakup Karaca programının açılış konuşmasını yaptığı sırada eğitimlerin amacını, katılımcıların rahatlıkla masa başında işe başlayabilmeleri olarak tarif etmektedir (BİK gazetecilik okulu kapılarını açtı, 2016).

Ücretsiz olarak verilen eğitimler, 2016 yılının Nisan ve Mayıs aylarında 50 kursiyerin katılımıyla gerçekleşmiştir. Programlara, İletişim, Hukuk, İktisadi ve İdari Bilimler, Sağlık ve Sosyal Bilimler fakültelerinin son sınıf öğrencileri ya da mezunları başvuru yapmıştır. Eğitimler ise İletişim Fakültesi hocaları, sektörde uzun yıllar görev yapmış gazeteciler ve her bir alan için uzman kişiler tarafından verilmiştir. Eğitim müfredatı kapsamında kursiyerler, 6 haftada 90 saat boyunca Görsel Habercilik, Basın Tarihi ve Gelişimi, Haber Toplama ve Yazma İlkeleri, Haber Etiği, Toplum Haberciliği, Muhabirlik, Habercilik ve Hukuk, Toplum-Medya İlişkisi ve Kriz

Yönetimi, Dış Politika Haberciliği, Söyleşi ve Röportaj Teknikleri, Sosyal Habercilik, Siyaset, Adliye ve Parlamento Haberciliği, Dijital Habercilik ve Yeni Medya derslerini almışlardır. Ayrıca kursiyerlere İŞKUR politikası gereği katıldıkları her bir eğitim için 20 TL ücret verilmiştir. Bunun dışında İŞKUR'un İşbaşı Eğitim Programı kapsamında, eğitimlerini bitiren katılımcılara İstanbul'da yayımlanan gazetelerde staj ve işbaşı yapma imkânı sunulmuştur.

Basın İlan Kurumu'nun insan kaynakları yetkilileriyle yapılan telefon görüşmesine göre eğitimlerin sonucunda kursu başarıyla tamamlayan kişilerin %10'u sektörde istihdam edilmiştir. Kursiyerlerin çalışmaya başladığı medya kuruluşları arasında ise Yeni Şafak, Yeni Akit ve Ülke TV gibi kurumlar yer almaktadır. Öte yandan Basın İlan Kurumu, Eğitim, Araştırma, Yayın ve Dokümantasyon Hizmetleri Yönetmeliği uyarınca; kendi personelinin yanı sıra basın mensupları ile İl Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlükleri personeline hizmet içi eğitim vermektedir.

Gazetecilik eğitimi, ülkemizde meslek birliklerinin de ilgisini çeken bir alan olmuştur. Bunlardan biri de Radyo Televizyon Yayıncıları Meslek Birliği (RATEM), tarafından hayata geçirilen RATEM Akademi'dir. Akademinin amacı, medyanın nitelikli işgücü ihtiyacını karşılamak ve teknolojiyi yakından takip eden sürekli eğitimlerle, eğitimi yayıncılığın ayrılmaz bir parçası haline getirmektedir (Hakkımızda, 2016). RATEM Akademi, Türkiye ve bölgesindeki ülkelerde radyo ve televizyon yayıncılığı sektöründeki kalifiye personel ve bilimsel kaynak eksikliklerinin gidermesi amacıyla oluşan bir yapıdır (Radyo Televizyon Yayıncıları Meslek Birliği, 2016). İstanbul Kalkınma Ajansı'nın desteğiyle 20 Temmuz 2011'de başlayan RATEM Akademi projesi, 2014'te tamamlanmıştır. RATEM Akademi'nin ismini en çok duyurduğu proje ise 2012 yılında hayata geçirilen BBC Akademi iş birliğiyle hayata geçirilen proje olmuştur. RATEM Akademi ile BBC arasında imzalanan protokole göre BBC Akademi, RATEM Akademi'nin çalışmalarına danışmanlık sağlamayı ve Türkiye'nin yanı sıra diğer bölge ülkelerini de içine alacak geniş bir coğrafyada RATEM Akademi'nin faaliyetlerine destek vermeyi taahhüt etmiştir. Bu iş birliğiyle karşılıklı bilgi alışverişi yapılmış, eğitim konuları belirlenmiştir, medya profesyonellerinin katıldığı çalıştaylar düzenlenmiş, teknolojik imkanlardan faydalanılmıştır. RATEM çalışmalarında Avrupa Birliği standartlarını temel almış ve bu doğrultuda açılan sınavlar sonrası başarılı olan adaylara Mesleki Yeterlilik Sertifikası (MEYESER) vermiştir.

RATEM Akademi; Televizyon, Radyo ve Tanıtım ve Yayın Uygulamaları başlığı altında üç ana alanda eğitimler vermektedir. Bu üç ana başlığın alt birimleri olarak ise çeşitli uzmanlık alanları yer almaktadır. Televizyon eğitimleri kendi içerisinde Teknik Eğitimler, Spikerlik/Sunuculuk ve Yayın Standartları dallarına ayrılmaktadır. Teknik Eğitimler başlığı altında Kurgu Uygulamaları, Yeni Yayın Teknolojileri ve HD TV; Spikerlik/Sunuculuk eğitimleri başlığı altında Etkin ve Güzel Konuşma, Haber Spikerliği, Spor Spikerliği ve Radyo Spikerliği; Yayın Standartları eğitimleri başlığı altında ise Medya Hukuku, Telif Hakları ve İş Sağlığı ve Güvenliği gibi uzmanlık seçenekleri yer almaktadır.

Radyo eğitimleri kendi içerisinde Radyo Yayıncılığı, Radyo İşletmeciliği ve Radyo Tekniği dallarına ayrılmaktadır. Radyo Yayıncılığı eğitimleri başlığı altında Yapım Yönetim, Yayın Yönetim, Radyo Haberciliği, Radyo Spikerliği ve Radyoda Müzik; Radyo İşletmeciliği eğitimleri

başlığı altında Radyoda Reklam ve Radyo Organizasyonu Yönetimi; Radyo Tekniği eğitimleri başlığı altında ise Stüdyo Tekniği, Yayın Teknikleri ve Radyo Otomasyonu gibi uzmanlık seçenekleri yer almaktadır. Tanıtım ve Yayın Uygulamaları başlığı altında ise Ürün Yerleştirme eğitimleri verilmektedir.

RATEM Akademi çatısı altındaki eğitimlerin içerikleri detaylı olarak incelendiğinde herhangi bir iletişim fakültesinden daha tematik alanlara yoğunlaştığı göze çarpmaktadır. Örneğin, Haber Spikerliği eğitim programında Stüdyo Bilgisi Yayın Öncesi Hazırlık, Promter, Kulaklık Kullanımı, Çözümleme Redaksiyon, Bant Kayıt, Canlı Yayın, Telefon Bağlantısı Canlı Yayın, Konuk Ağır lama, Doğaç lama Becerilerini Geliştirme ve Yayın Tiplerine Göre Temel Uygulamalar gibi dersler yer alırken; Medya Hukuku eğitim programında, Radyo ve Televizyon Yayıncılığının Tarihçesi, Kitle İletişim Hukukunun Temelleri, Kamu Hizmeti Yayıncılığı ve 6112 Sayılı Radyo Televizyon Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Yasası dersleri vardır. Buna ek olarak akademide, teknolojinin geldiği son noktadan da yararlanılarak Sayısal Radyo Yayın Teknolojileri alanında uzaktan eğitim dersleri de verilmektedir. Bu kapsamda ise Sayısal Karasal Radyo Yayın Teknolojileri ile Uydu Üzerinden Yayın Teknolojileri şeklinde ayrılan iki ana alanda HD Radyo Yayın Sistemleri'nden Worldspace Uydu Radyosu'na kadar çeşitli alanlarda dersler verilmektedir. Belirli bir ücret karşılığında bu eğitimler, alandaki deneyimli isimler tarafından verilmektedir. Sözelimi, Haber Spikerliği eğitimi uzun yıllar ekranlarda yer edinmiş kişiler tarafından uygulanırken Medya Hukuku eğitimi alandaki uzman hukukçular tarafından verilmektedir.

Türkiye'de akademi dışında gazetecilik eğitimi veren kurumlar anılırken Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC)'nden de bahsetmek gerekmektedir. Her ne kadar TGC, eğitimlerini sektörde çalışan gazetecilere yönelik olarak verse de özellikle Konrad-Adenauer-Stiftung Derneği (KAS) ile yürüttüğü çalışmalara, bu başlık altında değinilmesi gerekmektedir. 1946 yılında Sedat Simavi önderliğinde kurulan Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC), Konrad-Adenauer-Stiftung Derneği (KAS) Türkiye Temsilciliği'nin 16 partnerinden biridir (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, 2016). İki kurum, ortaklaşa düzenlediği eğitim programlarıyla gazetecilerin gelişimine katkı sağlamaktadır. TGC ve KAS'ın ortaklığında 1997 yılında başlayan Yerel Gazeteciler Eğitim Semineri, İstanbul'dan Diyarbakır'a, Ordu'dan Hakkari'ye kadar Türkiye'nin çeşitli şehirlerinin ev sahipliğinde şimdiye kadar 83 kez düzenlenmiştir (Etkinlikler, 2016). Seminerler kapsamında basın özgürlüğü, medyada şeffaflık ve nefret söylemi gibi konuların yanı sıra günceli yakalayan meselelere de değinilen seminerler, workshoplar ve uzman sohbetleri yer almaktadır. Yerel Gazetecilere Yönelik Meslek İçi Eğitim Semineri kapsamında bugüne kadar 8 bin gazeteci sertifika almıştır. Ancak altı çizilmesi gereken önemli konulardan biri de bu eğitimlerde mesleki bilgiler yerine daha ağırlıklı olarak sektörde karşılaşılan sorunlara yer verildiğidir. Bunun dışında iki kurumun 18 yılı aşan iş birliği süresince Türk-Alman Gazetecilik Semineri ve Yerel Medya Ödülleri gibi organizasyonlar da düzenlenmiştir.

Bugün dünya çapında en güvenilir haber ajanslarından biri olarak sayılan ve temelde finansal bilgiler ve ekonomi haberlerine odaklanan Thomson Reuters da, Thomson Reuters Vakfı çatısı altında eğitim veren medya kuruluşları arasında yer almaktadır (Thomson Reuters: Customers Zone, 2016). 1851 yılının Ekim ayında Londra merkezli olarak Paul Julius Reuter tarafından

kurulan ve 2008 yılında Kanadalı bilgi iletişim devi Thomson tarafından satın alınan Reuters, bu tarihten itibaren Thomson Reuters adıyla anılmaya başlamıştır. Çalışma kapsamında Thomson Reuters'a yer verilmesinin ana sebebi, uluslararası bir haber ajansı olarak dünya genelinde gazetecilik, medya ve iletişim eğitimleri gerçekleştirmesidir.

Thomson Reuters Vakfı “dünya çapında en yüksek gazetecilik standartlarını teşvik etmeyi” hedeflemektedir ve bu hedef doğrultusunda farklı ülkelerde eğitimler ve workshoplar düzenlemektedir (Media development, 2016). Bu eğitimlere genellikle medya sektöründe çalışmakta olan profesyoneller katılmaktadır. Tarafsız ve bağımsız gazeteciliğin toplumun iyi bilgilenebilmesi için gerekli olduğu iddiasından yola çıkan bu eğitimler, medya profesyonellerinin bu doğrultuda bilgilendirilmesini hedeflemektedir. Bu çerçevede spor gazeteciliği, parlamento gazeteciliği, iklim değişikliği, kadın sorunları, araştırmacı gazetecilik, foto muhabirliği gibi eğitim programları düzenlenmektedir. Katılımın ücretsiz olduğu bu programlar yoluyla Reuters dünya genelinde farklı ülkelerdeki medya çalışanlarına ulaşarak kendi deyimiyle “gazetecilik standartları”nı iletmekte ve bu sayede bu ülkelerdeki medyanın “kalkınmasına” yardımcı olmaktadır.

Akademi dışında gazetecilik eğitimi vermek, sadece ülkemizde değil; dünya genelinde ilgi gösterilen bir konudur. Bunun en önde gelen örneklerinden biri de Dünya Bilim Habercileri Federasyonu (WFSJ) ile Bilim ve Gelişim Ağı'nın iş birliğiyle yürütülen Çevrimiçi Bilim Haberciliği Kursu'dur (SciDev.Net., 2016). Dünya genelinde ilgi gören kurs, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'nun (TÜBİTAK) desteğiyle Türkçe olarak da kullanılmaya başlamıştır. Her ne kadar TÜBİTAK'ı akademi camiasından ayrı değerlendirmek mümkün olmasa da ülkemizde iletişim ve medya eğitiminin formel olarak iletişim fakülteleri eliyle yürütüldüğü düşünülürken TÜBİTAK'ın bu projesinin ayrıca anılması gerektiği açıktır.

Ülkemizde yeni bir kavram olan “bilim gazetecisi” tanımını, “Bilimle halkı buluşturan önemli bir köprü görevi görmektedir.” şeklinde yapan Türkçe Çevrimiçi Bilim Haberciliği Kursu, bilim gazetecilerine ayrılan kaynakların hayli kısıtlı olmasından hareketle alandaki eksikliği gidermeyi de amaçlamaktadır (Türkçe Çevrimiçi Bilim Haberciliği Kursu, 2016). TÜBİTAK Bilim ve Toplum Dairesi Popüler Bilim Yayınları Müdürlüğü'nce Türkçeye kazandırılan Türkçe Çevrimiçi Bilim Haberciliği Kursu, yazı yazma konusunda temel becerilerden bilim gazeteciliğinin inceliklerine kadar birçok konuyu ele almaktadır (Türkçe Çevrimiçi Bilim Haberciliği Kursu, 2016).

Profesyonel gazeteciler, gazetecilik öğrencileri ve öğretmenleri için hazırlanan kurs, sekiz dersten oluşmaktadır. World Federation of Science Journalists (WFSJ) resmî web sitesinden erişilebilen derslerin içeriklerine PDF formatında da ulaşılabilmektedir (Çevrimiçi Bilim Haberciliği Kursu, 2016). Birinci derste; Çalışmayı Planlamak ve Yapılandırmak, ikinci derste; Bilim Hikâyeleri Bulmak ve Değerlendirmek, üçüncü derste; Röportaj, dördüncü derste; Yazma Becerileri, beşinci derste; Bilim Nedir?, altıncı derste; İhtilafı Durumları Haber Yapmak, yedinci derste; Bilim Politikasını Haber Yapmak ve sekizinci derste ise Bilimi Nasıl Filme Alırsınız? başlıklı konular yer almaktadır. Ayrıca dersler, Jan Lublinski, Julie Clayton, Christina Scott, Nadia El-Awady, Gervais Mbarga, Jean-Marc Fleury, KS Jayaraman, Hepeng Jia, Richard Stone, Šarka

Spevakova ve Carolyn Robinson gibi isimlerin kaleminden, e-ders ve gozden gecirme sorulari ile ödevler araciligiyla işlenmektedir. Öte yandan Dünya Bilim Habercileri Federasyonu; Türkçe ile beraber İngilizce, Arapça, Fransızca, İspanyolca, Portekizce, ince, Farsça, Vietnamca ve Endonezce de dahil olmak toplam 10 dilde eğitim vermektedir.

1997 yılında İstanbul'da kurulan ve IPS İletişim Vakfi ile ortak projeler yürüten Bianet de Türkiye'de gazetecilik alanında eğitim veren kurumlar arasında yer almaktadır. Bianet, "Haklar için habercilik, haberciler için özgürlük." sloganı altında toplanan yayın politikası çerçevesinde 2007 yılından itibaren iletişim fakültesi đrenci ve mezunlarına yönelik Okuldan Haber Odasına eğitimleri vermektedir (IPS İletişim Vakfi, 2016). Ayrıca Bianet çatısı altında, hak odaklı habercilik anlayışının yaygınlaşmasına katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen Bianet haber sitesi, Medya Gözlem Raporları, Okuldan Haber Odasına programı, BÍA kitapları gibi etkinlikler, Avrupa Birliği, Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu ve İsvet Ulusal Kalkınma Ajansı (SİDA) tarafından desteklenmektedir (IPS İletişim Vakfi, 2016).

Akademisyen ve gazetecilerin medya deneyimlerini aktardığı Okuldan Haber Odası'na programıyla katılımcıların haberciliğe ilk adımı atmaları hedeflenmektedir. Programın müfredatını ise Yeni Habercilik Arayışları, Gazeteciliğe Başlangıç, Habercinin zlk Hakları ve Sorumlulukları, Haber Etiği ve Hak Haberciliğinin Gerekliliği, Hak rgtleri ve Medya, Temel Gazetecilik Pratikleri ve Haber Yazımı başlıklı dersler, sunumlar ve atölye çalışmaları oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra Kadın Odaklı Habercilik ve ocuk Odaklı Habercilik gibi uzmanlık alanlarının da yer aldığı programa katılan kursiyerler eğitim süresince Bianet'in haber merkezinde staj yapma imkanına sahip olmaktadır. Eğitimler kapsamındaki dersler, sunumlar ve bildiriler ise kitaplatırılarak alana katkı sağlamaktadır.

Bianet kitaplığında; Radyo ve Radyoculuk, Gazetecilik ve Habercilik, Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya, Medya Etik ve Hukuk, Medya ve Toplum, ocuk Odaklı Habercilik, Hak rgtleri: Medyada Görünür Olmak, İnsan Hakları Haberciliği, Cins Bakışı Szluğu, Kadın Odaklı Habercilik, Başka Bir İletişim Mümkün, Gazeteciler İçin Pratik Kılavuz, Gazeteciliğe Balarken, İfade zgrlğininin 10 Yılı, Barış Gazeteciliği Elkitabı gibi eserler de yer almaktadır. Okuldan Haber Odası eğitimlerine katılan öğrenciler, çok sayıda yayın kuruluu, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC) ve Mor atı Kadın Sığnağı Vakfı gibi kuruluşları da ziyaret etmektedir. Son olarak IPS İletişim Vakfi, eğitimlere İstanbul dışından gelen katılımcıların, geli ve gidif yol masrafları ile bir hafta boyunca konaklama ve yemek giderlerini karılmaktadır.

Yeni afak gazetesi, 2006 yılından itibaren gazetecilik eğitimi vermeye ilgi duyan bir diğer yayın kuruluudur. İlk olarak medya ve iletişim alanının pek çok alt dalını da kapsayan özel bir girişim olan Bilim Sanat Felsefe Akademisi (BSF Akademi) ile 2006'da ortaklaşa başlatılan gazetecilik okulu, gazetenin ke yazarı Yusuf Kaplan tarafından Türkiye'de bir gazetenin başlattığı ilk profesyonel gazetecilik okulu projesi olarak tanımlanmıştır (Kaplan, 2006). 6 ay süreli hafta içi ve hafta sonu bölümleri olan gazetecilik okulunun ders programları akademisyenler ve gazeteciler tarafından hazırlanmış ve yine dersler de bizzat bu kişiler tarafından verilmiştir. Gazeteciliğin yanı sıra medya ve iletişim alanlarını da kapsayan eğitim süresini başarıyla tamamlayan

kişilerin sertifika aldığı projenin açılış toplantısında konuşan dönemin Yeni Şafak gazetesi Genel Yayın Koordinatörü Yusuf Ziya Cömert ise okul için, “Basınımızda hizmet içi seminerler, eğitim çalışmaları oluyor. Ama böyle bir profesyonel gazetecilik okulu girişimi, ilk kez oluyor.” ifadelerini kullanmıştır (BSF Akademi - Yeni Şafak gazetecilik okulunda dersbaşı, 2016). Ancak BSF Akademi tarafından verilen medya ve iletişim eğitimi denemelerinin beklenen başarıya ulaştığı söylenemez. Nitekim özel bir teşebbüs olan BSF Akademi, önce el değiştirmiş, ardından ise kapanmıştır.

Yeni Şafak gazetesi, ilerleyen yıllarda İŞKUR iş birliğiyle iki eğitim programı daha hayata geçirmiştir. Bu programlara katılan adaylar, tıpkı Basın İlan Kurumu örneğinde olduğu gibi eğitime geldikleri her bir gün için İŞKUR'dan ücret almışlardır. İlk olarak 19 Mart 2015 ile 2 Ekim 2015 tarihleri arasında gerçekleşen eğitim programının ikincisi de 22 Aralık 2015 ile 22 Haziran 2016 tarihleri arasında düzenlemiştir. Bu iki eğitim programında toplamda 51 aday eğitim almış ve bu adayların arasından 27 kişi, Yeni Şafak gazetesinin de bağlı bulunduğu Albayrak Grubu tarafından istihdam edilmiştir. Yeni Şafak gazetesinin insan kaynakları departmanından alınan bilgiye göre işe yerleştirilen 27 kişiden 3 kişi kurumdan ayrılırken 2016 yılının Aralık ayı itibarıyla, geriye kalan 24 kişi ise çalışmaya devam etmektedir.

235 kurs merkezinde, 35 alan ve 540 branşta eğitim veren İSMEK (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları), iletişim sektörüyle ilgili olarak Gazetecilik, Grafik ve Fotoğraf, Halkla İlişkiler ve Organizasyon ve Radyo-Televizyon programlarını sürdürmektedir (İSMEK, 2016). İSMEK çatısı altında Gazetecilik alanında Dijital Fotoğrafçılık; Grafik ve Fotoğraf alanında 3D Studio Max, Bilgisayar Destekli Reklam ve Tasarım, Corel Draw, Çizgi Film ve Animasyon, Fotoğraf Çekimi, İleri Seviye Fotoğraf Çekim Teknikleri, Görsel İletişim Tasarımı, Grafik Desen Çizimi, İllüstrasyon, Özel Gün Fotoğrafçılığı, Özel Gün Tasarımı, Photoshop, Reklam Tasarımı, Storyboard (Görsel Senaryo Hazırlama), Televizyon Grafığı, Üç Boyutlu Karakter Tasarımı (MAYA), Yayın Grafiği; Halkla İlişkiler ve Organizasyon alanında Müşteri Asistanı; Radyo - Televizyon alanında ise Kısa Film Yapımı, Radyo Programcısı, Senaryo Yazarlığı eğitimleri verilmektedir. İlk olarak 2005 yılında Cahit Özbay tarafından başlatılan medya ve iletişim eğitimleri sonraki yıllarda da devam etmiş; fakat genellikle iletişim fakültesi öğrencileri ya da mezunların dışında kalan kişilerin ilgisini çekmiştir.

Ülkemizde özel kuruluşlar aracılığıyla medya ve iletişim eğitimi almak isteyen adayların tercih ettikleri bir diğer kurum da İstanbul Medya Akademisi'dir. Çalışmanın önceki bölümlerinde sözü edilen BSF Akademi girişiminin günceldeki örneği olarak değerlendirebileceğimiz İstanbul Medya Akademisi, her ne kadar burslu kontenjanları bulunsa da temelde ticari bir mantık üzerine kurulmuştur. Medyanın teknik ve kreatif alanlarında eğitimler düzenleyen İstanbul Medya Akademisi, hem bu alanları öğrencilere tanıtan hem de sunduğu geniş uygulama alanlarıyla mesleki tecrübe edinmelerini sağlayan bir medya ve iletişim eğitimi kurumunu (Medya Akademisi biz kimiz?, 2016).

Web sitesi aracılığıyla yayınladığı manifestoda “Temiz Medya Temiz Gelecek” sloganına yer veren İstanbul Medya Akademisi, akademi ve sektörü aynı çatı altında birleştirme fikrini

hayata geçirmeye çalışmaktadır (Medya Akademisi manifestomuz, 2016). Akademi çatısı altında gazetecilik ve televizyon haberciliği eğitimlerinin yanı sıra alanla ilgili olarak Sinema Yönetmenliği, TV Yönetmenliği, Senaryo, Kamera Önü Oyunculuk, Diksiyon, Reklamcılık, Yeni Medya, Ses Tasarımı ve Film Müziği, Fotoğraf Eğitimi, Seslendirme ve Dublaj, Kurgu Teknikleri, Görsel Efekt ve Compositing, Mesleki İngilizce, Yapımcılık, Program Sunuculuğu ve Spikerlik eğitimleri de verilmektedir. Öte yandan prodüksiyon ve post prodüksiyon hizmetleri de sağlayan akademide, bir tanesi Green Box olmak üzere 3 stüdyo, ses stüdyosu, rejisi ve ışık setleri de bulunmaktadır. Kurumdaki eğitimler, sektörde uzun yıllar görev yapan medya profesyonelleri tarafından verilmektedir. Ayrıca kurumun iş birliği içerisinde olduğu atölye ve projeler arasında New York Film Academy, Eyüp Film Akademisi ile Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı da yer almaktadır. Bunun yanı sıra Türkiye'de Haber Kaynakları, Türk Medyasını Okuma, Haber Perspektifinden Türk Dış Politikası, Haber Perspektifinden Yakın Türk Siyasi Tarihi, Müslüman Ülkelerde Ortak Dil Ortak Haber, İslamophobia ve Türkiye'de İslam başlıklı seminerler de kurum tarafından gerçekleştirilmiştir.

Sonuç

Medya ve iletişim sektörü mesleğe girince hemen çalışabilecek nitelikli profesyonel-çalışan yetiştirilmesini iletişim fakültelerinden istemekte ve beklemektedir (Tokgöz, 2016). Ancak iletişim fakülteleri kuruldukları ilk günden bu yana bu ihtiyacı tam olarak karşılayamadıkları gerekçesiyle eleştirilmektedir. Fakülteler, zaman zaman mezunların yeterli donanıma sahip olmadığı yönünde eleştirilirken bazen de pratik uygulama sahasının eksikliğinden bahsedilmektedir. Fakat akademi dışında gazetecilik başta olmak üzere medya ve iletişim eğitimi veren kurslarda çizilen tablo ise fakülterle oranla çok daha kısa bir programı tamamlayan kişilerin, sektörde doğrudan istihdam edilmelerine yöneliktir. Fakat bu durumun da kendi içinde bazı altı çizilmesi gereken noktaları vardır. Öncelikle kurslarda verilen dersler, büyük ölçüde iletişim fakültelerinin müfredatlarıyla benzerlik göstermektedir. Haber Yazım Teknikleri, Kurgu Uygulamaları, Medya Hukuku ve Fotoğrafçılık gibi temel dersler, hem fakültelerde hem de kurslarda neredeyse aynıdır. Buna rağmen eğitimlerinin çoğunluğunun iletişim fakültesi hocaları tarafından, iletişim fakültesi öğrencilerine yönelik verilmesi ve bu fakültelerin öğrenci/mezunları tarafından tercih edilmeleri akıllara birtakım soru işaretleri de getirmektedir. Ancak kabul edilmesi gereken bir diğer husus ise kurslar aracılığıyla verilen eğitimlerin pratik anlamda daha doyurucu olduğudur. Özellikle medya kuruluşlarına ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti gibi meslek örgütlenmelerine yapılan ziyaretler, kursiyerler için sektörle doğrudan iletişim kurmak adına önem taşımaktadır. Ancak bu durum iletişim fakülteleri adına telafi edilemeyecek boyutta değildir. Tokgöz bu durum karşısında iletişim fakültelerinin tutunması gereken tavrı şöyle açıklamaktadır: “İletişim fakültelerinin yapması gereken medya sektörünün karşısında sağlam durabilmektir. Verdikleri eğitimin ardında yatan nedenleri iyi bir şekilde tartışmalı, iletişim fakültelerinin neden, niçin kurulduklarına önem vermelidir. Profesyonelliğin önemini vurgulamalıdır (Tokgöz, 2016).

Değiniilmesi gereken bir diğer boyut ise bu eğitimlerin yıllardır ihmal edilemeyen akademi ve medya sektörü iş birliği için de önemli bir örnek olarak ele alınabileceğidir. Sektörün şikayetçi

olduğu ve kalifiye eleman ihtiyacının karşılanmadığı yönüyle eleştirdiği akademi dünyası ile bu tarz bir ortaklığa girişmesi alan adına olumlu bir gelişmedir. Bu eğitimler sayesinde akademi tarafı sektörün ihtiyaçlarını daha iyi analiz edip programlarına bu doğrultuda yön verebilirken sektör ise akademi dünyasındaki bilgi ve birikimi arkasına alarak yeni gelişmeleri daha iyi yorumlayabilmektedir.

Öte yandan akademi dışında medya ve iletişim eğitimi veren ve ardından kendi bünyesinde istihdam olanağı sunan kurumların, yayın politikaları çerçevesinde eğitimleri, odak noktalarına koymaktadır. Sözcüleri, yayın politikasını hak haberciliği olarak belirleyen ve daha alternatif bir çizgide varlığını sürdüren Bianet Okuldan Haber Odasına eğitimleri kapsamında, Kadın ve Çocuk Haberciliği, Barış Haberciliği ve LGBTİ Haberciliği gibi eğitimler verirken, Anadolu Ajansı, Savaş Muhabirliği, Adliye Muhabirliği ve Foto Muhabirlik gibi eğitimler vermektedir. Bu nedenle eğitim veren kurumların, kendi yayın politikalarıyla uyumlu ve işe alım sürecinde öncelik gösterecekleri adaylar yetiştirdikleri de açıktır. Nitekim çalışma kapsamında söz konusu kurumların, katılımcılara kendi yayın politikaları veya işe alım sürecinde önceledikleri kıstaslar ışığında eğitimler verdiğine ve programın sonunda başarılı olanları ise istihdam ettiklerine veya çeşitli medya kuruluşlarına yönlendirdiklerine ulaşılmıştır. Ancak söz konusu kurumların, savaş muhabirliği ya da hak haberciliği eğitimi vermeleri, bu spesifik alanlarda yetişmiş eleman açığı olduğunun da bir göstergesidir.

İletişim fakültelerinden; savaş, diplomasi, insan hakları, bilim, eğitim ya da spor gibi farklı alanlara hâkim bir şekilde mezun olmanın zorluğu kabul edilebilir bir gerçektir. Bu durum, iletişim fakültelerinin işlevini eksik yapmasından dolayı değil; aksine öğrencilerini temel disiplinlerle donatması ve sağlam temele sahip öğrencilerin kişisel ilgileri doğrultusundaki alanlara yönelerek uzmanlaşabilmelerine imkân sağlamak içindir. Bu noktada akademi dışı kurumlar, bahsedilen tematik alanlardaki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla fakülte eğitimini tamamlayıcı bir nitelik arz edecek şekilde eğitim vermektedir. Dolayısıyla akademi dışındaki kurumlar eliyle verilen gazetecilik eğitimleri, kurumların nasıl bir gazeteci istediklerini hakkında bilgi vermektedir. Bu durum fakülte ve sektör kurumları tarafından verilen eğitimlerin birbirini tamamladığını ve böylelikle iki kurum arasında hem bilgi ve deneyim paylaşımının arttığını hem de iş birliğinin geliştiğini göstermektedir. Diğer yandan İletişim Fakültesi'nde eğitim almamasına rağmen alana ilgi gösteren kişiler için bu kursların hedefe giden yolda bir fener işlevi gördüğü de bir gerçektir.

Kaynaklar

- Anadolu ajansı haber akademisi. (2016). *aahaberkademi.com*. 22.11.2016 tarihinde <http://www.aahaberkademi.com/Content.aspx?MenuId=2&SubMenuId=3> adresinden edinilmiştir.
- BİK gazetecilik okulu kapılarını açtı. (2016, 21 Nisan). *bik.gov.tr*. 11.11.2016 tarihinde <http://www.bik.gov.tr/bik-gazetecilik-okulu-kapilarini-acti> adresinden edinilmiştir.
- BSF Akademi - Yeni Şafak gazetecilik okulunda dersbaşı. (2016, 19 Aralık). *haber7.com*. 18.12.2016 tarihinde <http://www.haber7.com/egitim/haber/206097-bsf-akademi-yeni-safak-gazetecilik-okulunda-dersbasi> adresinden edinilmiştir.
- Çevrimiçi Bilim Haberciliği Kursu. (2016). *World Federation of Science Journalists (WFSJ) resmi web sitesi*. 17.12.2016 tarihinde <http://www.wfsj.org/course/tr> adresinden edinilmiştir.
- Etkinlikler. (2016). *Türkiye Gazeteciler Cemiyeti resmi web sitesi*. 15.12.2016 tarihinde <http://www.tgc.org.tr/etkinlikler/yerel-medya-seminerleri.html> adresinden edinilmiştir.
- Hakkımızda. (2016). *Radyo Televizyon Yayıncıları Meslek Birliği (RATEM) resmi web sitesi*. 14.12.2016 tarihinde <http://www.ratemakademi.org.tr/ratem-akademi/hakkimizda.aspx> adresinden edinilmiştir.
- IPS İletişim Vakfı. (2016). *bianet.org*. 18.11.2016 tarihinde <http://bianet.org/bianet/sayfa/ips-iletisim-vakfi> adresinden edinilmiştir.
- İSMEK. (2016). *İSMEK resmi web sitesi*. 16.11.2016 tarihinde <http://www.ismek.ist> adresinden edinilmiştir.
- Kaplan, Y. (2006, 15 Aralık). BSF-Yenişafak Gazetecilik Okulu. *Yeni Şafak*. 18.12.2016 tarihinde <http://www.yenisafak.com/yazarlar/yusufkaplan/bsf-yeni%C5%9Fafak-gazetecilik-okulu-2938> adresinden edinilmiştir.
- Medya Akademisi biz kimiz?. (2016). *İstanbul Medya Akademisi resmi web sitesi*. 16.12.2016 tarihinde <http://www.medyaakademisi.com.tr/kurumsal/biz-kimiz> adresinden edinilmiştir.
- Medya Akademisi manifestomuz. (2016). *İstanbul Medya Akademisi resmi web sitesi*. 16.12.2016 tarihinde <http://www.medyaakademisi.com.tr/kurumsal/manifestomuz> adresinden edinilmiştir.
- Media development. (2016). *Thomson Reuters Foundation resmi web sitesi*. 10.12.2016 tarihinde (<http://www.trust.org/media-development/>) adresinden edinilmiştir.
- Radyo Televizyon Yayıncıları Meslek Birliği (RATEM). (2016). *RATEM resmi web sitesi*. 14.12.2016 tarihinde <http://www.ratem.org/web/default.html> adresinden edinilmiştir.
- SciDev.Net. (2016). *Resmi web sitesi*. 17.11.2016 tarihinde <http://www.scidev.net/global> adresinden edinilmiştir.
- Sunar, L. (2015). Sosyal bilimlerde yeni eğilimler, H. Aydeniz, (Haz.), *Türkiye'de medya ve iletişim çalışmalarına ilişkin bir çerçeve ve yeni yönelimler* içinde (ss. 251-287). Ankara: Nobel – İLEM Kitaplığı.
- Thomson Reuters: Customers Zone. (2016). *Thomson Reuters Company resmi web sitesi*. 10.12.2016 tarihinde <https://customers.reuters.com/training/trainingCRM/default.aspx> adresinden edinilmiştir.
- Tokgöz, O. (2016). *Türkiye'de iletişim eğitimi: Elli yıllık bir geçmişin değerlendirilmesi*. 10.11.2016 tarihinde http://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/tokgoz_iletisim.pdf adresinden edinilmiştir.
- Türkçe Çevrimiçi Bilim Haberciliği Kursu. (2016). *Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Merkezi (TÜBİTAK) resmi web sitesi*. 17.12.2016 Aralık tarihinde <https://www.tubitak.gov.tr/tr/duyuru/turkce-cevrimici-bilim-haberciligi-kursu> adresinden edinilmiştir.
- Türkiye Gazeteciler Cemiyeti. (2016). *Türkiye Gazeteciler Cemiyeti resmi web sitesi*. 15.12.2016 tarihinde <http://www.tgc.org.tr> adresinden edinilmiştir.

- Türkiye Halkla İlişkiler Derneği (TÜHİD). (2016). İletişim Fakülteleri. *Türkiye Halkla İlişkiler Derneği resmi web sitesi*. 08.12.2016 tarihinde <http://www.tuhid.org/yerli-iletisim-fakulteleri.html> adresinden edinilmiştir.
- ‘Uluslararası Habercilik Eğitimi’ mezunlarına sertifikaları verildi. (2016, 11 Mayıs). *Anadolu Ajansı resmi web sitesi*. 11.11.2016 tarihinde <http://aa.com.tr/tr/kurumsal-haberler/uluslararasi-habercilik-egitimi-mezunlarına-sertifikaları-verildi/570452> adresinden edinilmiştir.
- “Yeni Nesil Gazetecilik” eğitimi. (2016, 21 Nisan). *bik.gov.tr*. 11.12.2016 tarihinde <http://www.bik.gov.tr/yeni-nesil-gazetecilik-egitimi> adresinden edinilmiştir.

